

אוטונומיה בחינוך ילדינו - חינוך חילוני - כי גם לנו מגיע

כדי להבין מה עלינו לעשות לשם הבטחת חינוך חילוני ראוי ומשמעותי לילדינו, אנחנו צריכים קודם כל למפות את קשיי הציבור החילוני במצב הנוכחי ולהגדיר את הבעיות אותן יש לפתור.

כשאנחנו מדברים על מערכת החינוך הממלכתית אנחנו מדברים על מערכת ש:
לא מכירה בזהות החילונית כזהות מובחנת,
לא מכבדת את התלמידים והתלמידות החילוניים ואת הוריהם,
מזלזלת בזהות החילונית ומבקשת לתקנה.
מכאן נובע הצורך שלנו לקום ולדרוש את מה שאמור להיות ברור מאליו:
גם לנו הזכות לחנך את ילדינו על פי ערכינו, צרכינו ואורח חיינו.

מה קורה היום במערכת החינוך הממלכתית?

לחינוך הממלכתי אין הגנה בחוק; זאת לעומת החמ"ד שם מתקיימת - הלכה למעשה - אוטונומיה לחינוך הממלכתי הדתי בחסות החוק.
החינוך הממלכתי פרוץ להשפעות חיצוניות פוליטיות ואחרות, כשלוש החינוך סמכות כמעט בלתי מוגבלת לפעול במערכת ולעשות בה כרצונו.
המערכת מחנכת ליהדות, בגירסה האמונית שלה, ולעליונות יהודית.
לימודי היהדות במוסדות החינוך הממלכתיים השתלטו על כל חלקה טובה במערכת תוך דחיקה מתמדת של תכנים אוניברסליים ושל שיח דמוקרטי - הומניסטי - ליברלי ממנה. בוודאי בכל מה שקשור לזהות וערכים. חשיבה ביקורתית, שאילת שאלות, הטלת ספק - כל אלה נעלמים בשעה שעוסקים בזהות.
ניתן לראות זאת במקצועות הליבה וחלוקת השעות בהם, וכן בהקצאת משאבים רבים לקידום החינוך לזהות יהודית. לעומת זאת - אין בנמצא מקבילות ראויות ללימודי דמוקרטיה וחינוך אזרחי. אפילו מקצוע האזרחות, שהוא המקצוע הרשמי היחיד שאמורה להיות בו הבטחה ללימודי דמוקרטיה וחינוך אזרחי, אפילו שם גוברת היהודית על הדמוקרטית, והדיון על הדמוקרטיה לוקה בהטיה ברורה לכיוונה של דמוקרטיה אי-ליברלית.
ה"עזים" שהוכנסו למערכת החינוך מאז הקמת הממשלה החדשה - כאבי מעוז ודומיו - אסור שיבלבלו אותנו.
התעלמותה של המדינה מהמגזר החילוני והכפפתו לחינוך ממלכתי שמושך לכיוון האמוני, הלאומני והאנטי-ליברלי, ונעדר כמעט לחלוטין לימודי דמוקרטיה וחינוך אזרחי, לא החלה היום. אבי מעוז ותורתו נמצאים כבר שנים במוסדות החינוך הממלכתי דרך התוכניות החיצוניות של גפ"ן. המאבק לא מסתיים בכך שנמנעים מלשתף פעולה עם הרשות לזהות לאומית יהודית שניתנה לו במתנה.
אכן, חשוב וחיוני להפיג את העשן שיצרה ומייצרת הממשלה הנוכחית, אך פעולה זו היא בסך הכל תנאי הכרחי אך לא מספיק לפתרון הבעיה של הציבור החילוני במערכת.

הבעיה המרכזית היא העובדה שהציבור המזין את מוסדות החינוך הממלכתי הוא ציבור הטרוגני, בעל זהויות ייחודיות וצרכים שונים, שלא זוכה למענה חינוכי זהותי ראוי. הציבור החילוני בפרט לא רק שאינו מקבל מענה לייחודיותו, אלא שזו נדרסת ונרמסת על ידי המערכת, הפרוצה וחסרת ההגנה, בשלל היבטים.

מערכת החינוך הממלכתית דורשת מהתלמיד והתלמידה החילוניים לקבל את האחר, זאת בשעה שהיא לא טורחת לברר ולחזק עם תלמידיה, קודם לכל, את זהותם שלהם. לקבל את האחר תוך הדחקת או מחיקת זהותך איננו אמצעי שמאפשר חיבורים ושותפות אמת.

ההורים החילונים נתקלים בקושי רב להסביר את הבעייתיות, שכן חלק מציבור ההורים אדיש, חלק דווקא מעוניין בחינוך לזהות יהודית אמונית, ולהנהלת המוסד החינוכי לרוב קל יותר להזמין עמותה דתית מעמותה אחרת. מעטים המוסדות בהם קיימת מודעות של הנהלת המוסד וסגל ההוראה שלו לנושא, מודעות המונעת מלכתחילה ובאופן גורף כניסה של תכנים ומפעילים דתיים לכיתות המוסד החינוכי.

בהקשר זה מדאיג לציין שתוכניות רבות, העוסקות בחינוך ערכי-זהותי, וגם כאלה העוסקות בחינוך רגשי-חברתי כמיניות, מגדר או מוגנות, המופעלות על ידי גופים דתיים, נמצאות במסלול הירוק של מאגר גפ"ן ומאושרות לשם ניצול תקציב גפ"ן. אין שום סיבה שנושאים אלה יועברו לילדינו על ידי מי שאינם באים משדרות החינוך הממלכתי, אינם מקיימים אורח חיים דומה לאורח החיים החילוני ובאים להנחיל את ערכיהם וסדר יומם לתלמידי ותלמידות החינוך הממלכתי. על מנהלי ומנהלות מוסדות החינוך הממלכתיים להפעיל שיקול דעת מקצועי ומכבד ולבחור מתוך המאגר תוכניות ומפעילים שמתאימים לצביונו הממלכתי, הלא-דתי, של המוסד החינוכי.

המסקנה המתבקשת מכל זה היא שהשונות הגדולה שבין שתי הקבוצות המרכזיות - החילונים והמסורתיים - מחייבת הבחנה ביניהן. וחשוב להזכיר: הבחנה בדמות אוטונומיה, ואף הפרדות, אינן מושגים זרים למערכת החינוך. להיפך. הציבור הדתי והציבור החרדי מוגדרים או מוכרים כזרמים נפרדים ונהנים מאוטונומיות מתוקצבות היטב על ידי המדינה. אך כשמדובר בחינוך הממלכתי - לעת-עתה אין למערכת כל רצון או כוונה להכיר בציבור החילוני כמי שזכאי לאוטונומיה בחינוך, בנפרד מן הציבור המסורתי. כל עוד המערכת לא עושה זאת, נתונים ילדי החילונים לשטיפת מוח מתמדת בתחום הזהות, וזאת עלינו לשנות.

מה אנחנו מבקשים? למה אנחנו מתכוונים כשאנחנו מדברים על חינוך חילוני?

ניתן להגדיר את **מטרות העל שלנו בתחום החינוך** כך:
לקיים חינוך ישראלי, ערכי, כזה שנותן מקום של כבוד לכלל הזהויות הנמצאות במרחב.

להביא למערכת חינוך חילונית שהיא במהותה מערכת מאפשרת, מערכת שאינה כופה על האחר זהות. **עוסקת בענייני זהות ממקום של שאלה וחקר ולא ממקום של הנחלה. מבחינת זאת ראה וחקר ולא זאת ראה וקדש.**

להכניס בדלת הראשית את כל העיסוק בערכים הדמוקרטיים – הומניסטיים – ליברליים, ערכים המאפשרים דיון עומק בשאלות של זהות, **מנכחים שיח חילוני ונותנים מקום של כבוד לאדם הריבוני**, ולהפוך את העיסוק בערכים אלו לציר המרכזי סביבו נעשית העבודה החינוכית.

ליצור מרחב ציבורי סובלני ופלורליסטי, בו מתקיים הכלל **"חיה ותן לחיות"**.

החילוניות, על פי תפיסתנו, **מתבטאת בתפיסת האדם את עצמו כריבון; בלתי תלוי בישות חיצונית לו, חופשי לעשות או להימנע מעשייה ומודע לאחריותו על תוצאות פעולותיו ומחדליו.**

על בסיס ההגדרה הזו ישבנו כבר, קבוצה של אנשי ונשות חינוך, על המדוכה ושרטטנו [מתווה למוסד חינוכי חילוני-הומניסטי](#).

המתווה משקף את התפיסה החינוכית שלנו, על פיה מטרת החינוך במוסדות חינוך חילוני היא **טיפוח אדם ריבוני**. לזאת ניתן להגיע כשעקרונות כחירות ואחריות, שוויון ומוסר אנושי, חשיבה ביקורתית, הטלת ספק ועוד נמצאים בבסיס החשיבה והעשייה החינוכית. תפיסה חינוכית זו מביאה לידי ביטוי את החילוניות כפי שאנחנו מגדירים אותה. חילוניות על דרך החיוב, המדגישה שהאדם החילוני הוא אדם ריבוני. מהותו אינה מסתכמת בהיותו חופשי, חופשי מכבלי הדת. ריבונות האדם פירושה אחריות ונשיאה בנטל. אי-תלות במשהו או מישהו חיצוני לו, אחריות מלאה למעשיו ולמחדליו, מבלי לתלות את הצלחתו או את כשלונו ביישות חיצונית לו.

מה ניתן לעשות?

הפעילות שלנו עד כה, במסגרת [הפורום החילוני](#), עסקה ועוסקת **במאבק בהדתה המתרחשת במסגרת פעילות המוסד החינוכי**.

במהלך שבע השנים האחרונות אנו עוסקים בליווי וסיוע להורים מרחבי הארץ במאבקם באירועי הדתה מקומיים - המתרחשים במוסדות החינוך הממלכתיים מגן ועד תיכון - ובניסיונות להביא את האחראים על מערכת החינוך להכרה בקיומה של מגמת הדתה מתמשכת ולהפסיקה.

תשומת לב ההורים המבקשים למנוע הדתה ולהימנע מהקניית חינוך דתי לילדיהם - כמובטח להם בחוק ובתקנות - נדרשת לשלל היבטים המשפיעים על האקלים הבית ספרי, וכל אחד מהם עלול להוביל לאירוע הדתה מיותר, שאותו ניתן היה למנוע לו רק היתה המערכת מבצעת את תפקידה כראוי.

מערכת החינוך הממלכתית אמורה לשרת את כל מי שאינו מעוניין בחינוך דתי, ונכשלת בכך. אין במערכת אפשרות לציבור החילוני להביא לידי ביטוי ראוי את זהותו החילונית, וגם אם מתקיים דיון כזה, הרי שהוא עומד תמיד בהשוואה לזהות היהודית האמונית, הדתית, המוצגת גם לתלמיד החילוני כזהות היהודית הנכונה אליה הוא צריך להתחבר.

פעלנו ואנו פועלים ברמה המקומית, היישובית וגם הארצית בניסיון למצוא אוזן קשבת לטענותינו. (עתירה בעניין מקצוע הלימוד תרבות יהודית ישראלית והתוכנית שנכתבה עבורו, השתתפות בישיבות ועדת החינוך של הכנסת, חשיפה תקשורתית לאירועי הדתה מקומיים ועוד).

למרות כל העבודה הרבה והחשובה הנעשית בתחום, וההצלחות המקומיות הקטנות, הרי שהתנהלות המדינה, יחד עם השונות הרבה של הציבור המזין את החינוך הממלכתי, לא מאפשרות להביא לשינוי של ממש בתוך המערכת.

לכן הכרחי להסתכל קדימה ולהבין שהפתרון הראוי לטווח ארוך לציבור החילוני הוא פתיחת מוסדות חינוך שבהם לא יהיה עליו להיאבק כל בוקר מחדש על זהותו.

לשם כך הקמנו את עמותת חינוך חילוני בישראל במסגרתה אנחנו חותרים לפתיחת מרחבים חינוכיים חילוניים הומניסטיים וליברליים; פתרון כולל המכיל בתוכו הכרה ממסדית בזכותו של המגזר החילוני לחינוך על פי מידותיו.

יש לנו כפי שראיתם, תפיסה חינוכית ברורה ומתווה מעשי לפתיחת מוסד חינוכי ראוי לציבור החילוני. אנו ממשיכים, בעזרת מתנדבים - אנשי חינוך מומחים בתחומם - לגבש מהלכים אפשריים שיעזרו לפיתוח התשתית הפדגוגית והפיזית של החינוך החילוני.

במקביל אנחנו מבקשים ללוות קבוצות אינטרס של הורים ואחרים - קהילות חינוך חילוניות יישוביות - שיקומו ביישובים ברחבי הארץ, יפעלו להנכחת הזרות החילונית במוסדות החינוך הממלכתי וקידום שיח חילוני, ויעבדו מול ועם הרשות המוניציפלית לקידום רעיון פתיחת מוסדות חינוך חילוניים בהגדרה ביישוב.

אנו עומדים לרשות ההורים ומעודדים אותם לפעול באמצעות הכלים שפיתחנו, ובמרכזם מקורות מידע רלוונטיים ועדכניים בנושאים השונים.

הפתרון לעת הזו תלוי בשטח, ובנחישותו לפעול. שטח זה הורים, אבל לא רק. כל מי שנושא החינוך קרוב לליבו יכול וחשוב שיצטרף למאבק.

חינוך חילוני - כי גם לנו מגיע

[מצגת חינוך - כנס אוטונומיה 20.6.23](#)

[להצטרפות למאבק](#)